

124 Rythme

Vooraf

Mondriaan heeft meer dan honderd losse notities achtergelaten. De langere notities zijn in dit corpus als zelfstandige titel gepresenteerd¹.

De Franse tekst *Rythme* beslaat een klein gedeelte van een schrijfblokblad en een heel blad.

Bron

In Mondriaans nalatenschap² bevindt zich een manuscript 'Y11'; een schrijfblokblad³ met een aantal korte notities en onderaan - na een dubbele streep - begint een tekst met de titel *Rythme*. Harry Holtzman⁴ heeft het manuscript gecodeerd met 'Y11'. Waarop deze codering is gebaseerd, is niet achterhaald. In dit corpus gebruiken we dezelfde aanduiding: 'Y11'. Om echter onderscheid te maken tussen de voorzijde en de achterzijde van 'Y11' worden de aanduiding aangevuld met - respectievelijk - [1] en [2].

De achterzijde - 'Y11[2]' - bestaat uit losse notities die elders zijn ondergebracht⁵. Op de voorzijde - 'Y11[1]' - heeft Mondriaan op ongeveer tweederde van de bovenkant een dubbele horizontale lijn getrokken, waar doorheen hij het woord *Rythme* heeft geschreven. Vanaf die scheidslijn begint de tekst *Rythme*. De losse notities boven de dubbele lijn zijn ook elders ondergebracht⁶. Voor de duidelijkheid wordt het gedeelte boven de dubbele lijn aangeduid met 'Y11[1a]' en het gedeelte onder de lijn (*Rythme*) met 'Y11[1b]'.

'Y11[1b]' eindigt met een verwijzingsteken; dit teken is teruggevonden op manuscript 'Y13' in Box 5 folder 5. Ook 'Y13' eindigt met een verwijzingsteken, maar de toevoeging waarnaar dit teken naar verwijst, is niet gevonden.

De gepresenteerde tekst van *Rythme* is opgebouwd uit de manuscripten 'Y11[1b]' en 'Y13' ('Y11[1b]+Y13'). Mondriaan heeft beide manuscripten met potlood in het Frans geschreven en heeft de tekst op enkele plaatsen gecorrigeerd.

We beschouwen deze bron als authentiek, geautoriseerd en onvoltooid.

Basistekst en leestekst

De basis voor de leestekst is het Franse manuscript 'Y11[1b]+Y13'.

Titel

Manuscript 'Y11[1b]+Y13' heeft de titel: *Rythme*. Dit is tevens de titel van de gepresenteerde tekst.

Datering en ondertekening

Mondriaan heeft 'manuscript 'Y11[1b]+Y13' niet gedateerd. Via correspondentie of anderszins is ook geen datering van de manuscripten gevonden. De gewoonte van Mondriaan om in de taal te schrijven en te spreken van het land waar hij verbleef, zou kunnen betekenen dat *Rythme* vóór september 1938 is geschreven⁷. Maar deze conclusie is onzeker, omdat Mondriaan hetzelfde schrijfblokpapier⁸ ook heeft gebruikt voor teksten in het Engels.

De tekst is ook niet ondertekend.

Ontstaan en publicatie

In de brieven van Mondriaan zijn geen opmerkingen gevonden over *Rythme*.

De manuscripten 'Y11[1b]+Y13' zijn in een Engelse vertaling gepubliceerd in *The New Art - The New Life. The Collected Writings of Piet Mondrian*⁹.

¹ Digital Appendix: Supplements 128 – Overview of all notes in Box 5.

² Holtzman Deposit: Box 5 Folder 12A.

³ Afmeting: 26,7 x 20,9 cm (10½ x 8¼ inch).

⁴ Harry Holtzman (1912-1987), Amerikaans kunstenaar, Mondriaans erfgenaam.

⁵ 128 [*Miscellaneous notes*].

⁶ Idem.

⁷ Mondriaan vertrekt in september 1938 van Parijs naar Londen.

⁸ Hierbij is gelet op de afmeting en de breedte van de liniëring.

⁹ H. Holtzman and M.S. James (eds.). *The New Art - The New Life. The Collected Writings of Piet Mondrian*. Boston, 1986: 386 (als: 'Rhythm'), 364.

Sleutelwoorden

Met een aantal kenschetsende woorden (in alfabetische volgorde) geven we aan wat er in *Rythme* besproken wordt. Van de zogenoemde specifieke en soms minder specifieke Mondriaan-woorden wordt een verklarende omschrijving gegeven in het ‘Sleutelwoordenregister’¹⁰. De in dit register verduidelijkte sleutelwoorden zijn hieronder cursief weergegeven.

Sleutelwoorden: *rythme pur, temps et espace*.

---

¹⁰ Digital Appendix: Documentation - Mondrian Vocabulary Explained.